

Kaposvár múltja életrajzi kislexikonban

Úgy tartják, minden városnak teste és lelke van. A testet az utak, utcák, terek, házak és középületek adják, a lélek pedig az, amit a polgárok tesznek hozzá. A város teste és lelke egyaránt a jelenben él, de mindkettő folyvást a múltra utal. A város múltjának egyik lenyomata, szellemi kifejezője az utcák névanyaga, amely nem csupán a településszerkezet sajátosságaira mutathat (pl. Sopronban a Várkerület, Kézdivásárhelyen a több tucat udvartér vagy Szegeden a sugárutak és körutak szabályos hálózata), hanem a múlt helyi alakítóinak szellemképét is idézi. Egy-egy település utcanevői – jó esetben – a várostörténet kövületei. (Más kérdés, hogy a világ szerencsésebb tájain akár százéves térképekkel is boldogul az utcanevet silabizáló idegen, míg térségünkön fél évszázadonként átviharzott egy-egy átnevezési kampány.)

Nagy Zoltán nyilván e településtörténeti evidenciák ismeretében állította össze az *Utca, terek névadói Kaposváron* című kötetét. A szerző ekként fogalmazta meg szándékát: „A kötet célja az, hogy a jelenlegi (2004 végi) Kaposvár utcanévadóiról a rendelkezésre álló terjedelmen belül minél több információt adjon olvasóinak. Az utcanevék közül természetesen csak azokat tárgyalja, amelyek személyekre, a történelem, a művelődéstörténet jeles alakjaira utalnak”. Vagyis – voltaképpen műfaját tekintve – Nagy Zoltán munkája a mai somogyi megyeszékhely utcanévadóinak életrajzi kislexikona. Tehát nem veszi számba a nem személynév-eredetű utcanevet, nem térképezi föl az utcanév-változásokat, nem elemzi a névanyagot nyelvészeti, névtani szempontból, nem tér ki a névadás ideológiai, politikai, közéleti vonatkozásaira sem. Mindössze azt mondja el, hogy a mai városban ki mindenkiről neveztek el utat, utcát, teret, parkot és közintézményt.

Már csak az érdekesség kedvéért is érdemes idézni néhány adatot a szerző bevezetőben közölt statisztikájából. Kaposvárott kerekén 150 közterület viseli személy nevét, ezek közül 68-nak (azaz 45 százaléknak) valamilyen mértékben helyi kötődésű személyiség a névadója, 82-nek nem. A 150 névből mindössze egyetlen a külföldi (Puskin). A 149 magyar történelmi alakot a szerző foglalkozásuk, hivatásuk szerint is csoportosítja rövid bevezető tanulmányában. Eszerint vannak közöttük uralkodók, államférfiak (Álmos vezértől Bethlen Gáboron át Nagy Imréig), politikusok, közéleti szereplők (Martinovics Ignáctól Veres Péterig), képzőművészek (Derkovits Gyulától Rippl-Rónai Józsefíg), zeneszerzők (Dankó Pistától Kodályig), azután színészek, hadvezérek, tudósok, mérnökök, orvosok, egyházi személyiségek stb. A szerző ezen túlmenően azt is megjegyzi, hogy főltűnően kevés a női utcanév a városban, mindösszesen hét közterület viseli a szebbik nemhez tartozók nevét.

A fenti adatok zöme kétségtelenül érdekes, de sokkal fontosabbnak tetszik az a megállapítás, hogy az idők folyamán Kaposvárott kevesebb utcát neveztek el helyi kötődésű személyről, mint a nemzeti múlt országos hírű nagyjairól. A kötet

szerkezete is eszerint tagolódik, ugyanis Nagy Zoltán külön vette számba a 68 kaposvári illetőségűt és somogyi kötődésűt, valamint külön a 82 nem kötődő történelmi személyiség életrajzát. A valamilyen mértékben kötődő alakokat három kategóriába lehet sorolni. Az elsőbe tartoznak azok, akik a városban születtek, éltek, akiknek a munkássága ide kötődik (pl. Németh István és Kaposváry György polgármesterek vagy Roboz István újságíró, költő). A második csoportot képezik a Somogy megyéhez kötődő személyek, akik ugyan nem a megyeszékhely lakói voltak, de értelemszerűen életükben hosszabb-rövidebb időt töltöttek a városban vagy környékén (mint a neves festőművész Rippl-Rónai József, az író Fekete István vagy éppenséggel Koppány vezér). Végül külön csoportot alkothatnak azok az országos hírességek, akik legalább egyszer dokumentálhatóan megfordultak a városban vagy legalább szellemi értelemben helyük van a kaposvári pantheonban. Ide sorolható például Ady Endre, aki 1909 őszén felolvasó esten vett részt a megyeszékhelyen, nemkülönben följegyzésre méltó, hogy az emigrációban élő Kossuthot 1869 tavaszán a kerület országgyűlési képviselőjévé választották..., de főlemlíthető Bartók Béla is, ő népdalgyűjtő úton járt errefelé, vagy Blaha Lujza, akit 1878-ban hívott meg a Kaposvári Állandó Műkedvelő Társaság.

A kötet első fejezete (*Helyi kötődésű személyek*) tehát e három csoportba osztható személyiségek betűrendbe sorolt rövid életrajzait tartalmazza. A második rész (*Kaposvár vagy Somogy megye múltjához nem kötődő személyek*) ugyancsak alfabetikus rendben – Áchim Andrástól Zsigmondy Richárdig – az országos hírű, történelmi, művelődéstörténeti jelentőségű alakok kislexikonát adja. Az első fejezet cikkei sem hosszúak, csupán oldalnyiak, de némiképp részletesebbek, míg a nem kötődőké bekezdésnyi terjedelműek. (A kötet összeállításakor megfontolást érdemelt volna, hogy talán elegendő az utóbbi csoportba tartozókat pusztán felsorolni, hiszen egyrészt a tájékozódni szándékozó, a nemzeti múlt iránt érdeklődő nem ebből a kötetből fog adatokat keresni Bem Józsefre, Dobó Istvánra vagy Kinizsi Pálra vonatkozóan, másrészt e nyúlfarknyi cikkek csupán kivonatát, vázlatát adhatják az olyan gazdag és terjedelmes életműveknek, mint mondjuk, Kőrösi Csoma Sándoré, Szent-Györgyi Alberté vagy Tóth Árpádé, harmadrészt a főlzsabadult terjedelem révén lehetősége lett volna a szerzőnek a kötődő személyiségekről részletesebb életrajzokat írni.)

Az első rész cikkeit minden esetben négy-öt tételes forrásjegyzék kíséri. a második fejezetbe sorolt életrajzi vázlatokat nem, de ez indokolható is, mert az utóbbiak a standard közikönyvek cikkeinek is csupán hézagos kivonatai. Az országos hírességekre vonatkozó alapvető irodalmat a kötet végén *A leggyakrabban használt irodalom* című lista tartalmazza, itt háromtucatnyi monográfia és kézikönyv sorolattik föl. Valamennyi szócikk élén az a névforma áll, ahogyan az az utcanévtáblán olvasható (pl. Mátyás király, Vak Bottyán). A névváltozatok közötti eligazodást a kötet végén található mutatók segítik.

A mutatók elsője *Az utcanévadók emléke Kaposváron*; itt a szerző a személyek betűrendjében a hozzájuk rendelt közterület jellegét tünteti föl (utca, köz, tér, sétány, park, emléktábla, intézmény). A *Személynévmutatóban* a félkövér számok a szócikk oldalszámát mutatják, az antikva számok az előfordulás egyéb helyeit jelölik meg. Végül a *Földrajzi nevek mutatója* az életrajzokban említett települések, tájegységek, országok nevét és helyét regisztrálja. A kötet a várost, illetve környékét ábrázoló térképek mellékletével zárul.

Nagy Zoltán életrajzi kislexikonáról summázatként elmondható, hogy kiváló gondolatot és nemes célt testesít meg: összegyűjteni, földolgozni és közzétenni Kaposvár lelkének utcanevekben tükröződő monumentumait. Ugyanakkor célirányosabb megoldás lett volna a városhoz és a megyéhez ténylegesen kötődő személyiségek életrajzára összpontosítani, hiszen ez az a terep, amelynek tényanyagát, adatait közölni a kaposvári, a somogyi helyismereti kutatók fontos, pótolhatatlan, másoktól el nem végzendő hivatása. Nemkülönben fajsúlyos helytörténeti hozzájárás van az országos nagyságok életrajzaiban gondos kutatómunkával földeríthető helyi mozzanatok kinagyításának. Ilyenformán Nagy Zoltán kötetének legfőbb értékét a helyiek biográfiáinak megalkotása, illetve az országos hírességek életrajza lokális mozzanatainak fölfedése adja. Mert azt például, hogy Gárdonyi Géza munkáiban milyen somogyi élményanyag mutatható ki, hogy Illyés Gyula mikor járt először a megyeszékhelyen, hogy Móricz mikor és milyen programmal lépett föl Nyugat-esten a városban – nos, mindezek kiderítése, dokumentálása és közreadása csakis Nagy Zoltánra és helyismereti könyvtáros kollégáira váró feladat.

(Nagy Zoltán: Utcák, terek névadói Kaposváron. Életrajzgyűjtemény. Kaposvár, 2005. Megyei és Városi Könyvtár, 150 p.)

Mezey László Miklós

Nagy Zoltán
Utcák, terek névadói
Kaposváron

2005

3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K